

УДК 027.625:021.3

Олена Виноградова,

заст. директора Державної бібліотеки України
для юнацтва, канд. іст. наук, доцент

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ЮНАЦТВА: ОСНОВНІ ШЛЯХИ ТА МЕТОДИ

У статті висвітлюються питання освоєння інноваційних форм діяльності в бібліотеках для юнацтва. Приділяється увага сучасним шляхам пошуку інформації молоддю.

Ключові слова: бібліотека для юнацтва, інноваційні форми, молодь.

Питання формування та функціонування систем бібліотечних закладів, які надають бібліотечно-інформаційні послуги різним категоріям користувачів, є традиційними. Актуалізуються вони у зв'язку з необхідністю адекватного входження у світовий інформаційний простір та можливістю використання нових комунікаційних засобів.

У загальній інформаційній системі України бібліотеки для юнацтва посідають особливе місце. Фактично, юнацтво є центром інтенсивного розвитку держави. На цій категорії фокусуються всі позитивні та негативні соціальні тенденції. Юнацтво та молодь – це та суспільна ланка, яка, як ніяка інша, потрапляє під ідеологічний, політичний, релігійний та комерційний тиск. Маємо досить багато прикладів намагання втручання організацій різних рівнів та спрямувань у дії особистості. Спостерігаються також дедалі частіші спроби маніпулювання свідомістю молоді.

Саме ця обставина обумовлює підвищену увагу до сьогодення та майбутнього молодого покоління з боку педагогів, психологів, соціологів, фізіологів, культурологів, політиків та фахівців інших сфер суспільного життя. Інформаційне забезпечення цієї категорії постійно перебуває в епіцентрі соціальних інституцій.

Очевидним для науковців та практиків бібліотечної галузі є потреба особливої уваги щодо інформаційного забезпечення юнацтва. Складність організації роботи з молоддю обумовлена продовженням процесів формування особистості молодої людини. Цим фактором пояснюються різні рівні життєвих установок, неоднорідність інформаційних запитів,

розмаїття уподобань, неоднозначність сприйняття світу представниками цієї категорії.

Сучасна молодь здебільшого зорієнтована на пошук і використання інформації засобами новітніх технологій. Сьогодні вже звичним для більшості бібліотек є доступ до інтернет-мережі, відповідних електронних ресурсів, як глобальних, так і локальних та створення зон Wi-Fi. Тому перед бібліотеками стоїть питання знаходження оптимальних методів роботи з юнацтвом адаптованого до сучасних технологічних можливостей соціальних комунікацій.

Користувачами активно відвідується сайт Державної бібліотеки України для юнацтва (www.4uth.gov.ua). За статистикою маємо щорічно понад 300 тис. унікальних відвідувачів, які здійснюють близько 450 тис. візитів на сайт.

Крім стандартної бібліотечної структури сайт Державної бібліотеки України для юнацтва містить блоги: «Мені є що сказати» (за підтримки програми «Бібліоміст»), «Веб-спілкування», «Молоді для молодих».

В інтернет-просторі надається консультативна допомога з питань: «Нетикет», «Куди звернутись, якщо...», «Толерантність», «Молодь та СНІД» та багато інших.

Користувачі, які прагнуть поглибити свої знання, активно використовують рубрику «Для тих, хто хоче знати більше», що представляє більш детальну інформацію з питань: «Світ професій», «Космонавтика», «Історія України», «Фізика», «Математика», «Біологія». Такі напрями були вибрані відповідно до читацьких запитів.

На сайті бібліотеки для молоді організуються також віртуальні подорожі «Наш відпочинок» та мандрівки країнами світу (Польща, Франція та ін.).

Окремої уваги заслуговує висвітлення такий напрям діяльності бібліотеки, як формування в молодих читачів культури віртуального спілкування. З 2010 р. Державна бібліотека України для юнацтва започаткувала проект «Нетикет». Термін трактується як «неписаний» закон правил поведінки у мережі Інтернет.

Веб-середовище на сьогодні є специфічним та одночасно звичним місцем спілкування, особливо для такої категорії, як молодь. Розуміючись на важливості комунікаційних процесів, які спостерігаються в соціальних мережах, більшість веб-майстрів та користувачів намагаються додержуватись основних вимог організації діяльності у віртуальному просторі.

Нетикет на сьогодні напрацьовує свої традиції щодо культури існування інтернет-товариства. На жаль, не завжди можна зразу зрозуміти, чи знайома молода людина з нетикетом як необхідним сучасним

явищем. У зв'язку з цим перед бібліотеками постає завдання надати молодій особі знання, які на сьогодні є вкрай необхідні для її коректного та безпечного існування як у соціальних мережах, так і у всесвітній інформаційній системі.

Задля методичної допомоги бібліотечним працівникам, які обслуговують молодіжну категорією, Державною бібліотекою України для юнацтва ще у 2010 р. за консультативної та фінансової підтримки «Майкрософт Україна» в рамках програми «Онляндія – безпека дітей в Інтернеті» було видано методико-бібліографічні матеріали «Культура віртуального спілкування». Метою видання стала допомога в організації ефективного та безпечного мандрування віртуальними світами молодих користувачів інформацією.

Для підсилення актуальності питання та максимального сприйняття його молодими користувачами в бібліотеці було створено візуальний образ «Нетикетки», який сьогодні супроводжує більшість заходів установи і, фактично, став візитівкою Державної бібліотеки України для юнацтва. Як волонтер бібліотеки «Нетикетка» представлена в соціальних мережах.

Проте, як показують наші спостереження, саме молодій людині подекуди не вистачає людського та професійного спілкування з фахівцями інформаційної сфери, які володіють усім арсеналом засобів комунікації.

Відповідно, специфічність обслуговування юнацтва обумовлена також необхідністю постійного пошуку розумного балансу між традиційними, інноваційними та віртуальними формами обслуговування. Основою роботи бібліотечного закладу сьогодні є документальні ресурси на різних носіях інформації.

Особливого значення в роботі з молоддю набуває організація комунікаційної діяльності на основі використання широкого спектра засобів усної, документальної та електронної комунікації. Комбінація цих засобів, відповідно до групи категорії користувачів, надає можливості досягти максимально позитивних результатів.

Сьогодні Державна бібліотека України для юнацтва визначає пріоритетні напрями роботи з читачами.

За результатами аналізу користувачів та їхніх запитів сформовано категорії за такими ознаками:

- вікові:
  - до 15 років (учні середніх шкіл, гімназій, ліцеїв);
  - 15–17 років (учні коледжів, ПТУ);
  - 17–21 років (студентська та працююча молодь);
- понад 21 рік: освітній рівень:

- учні (середня загальна освіта);
- учні (середня спеціальна освіта);
- студенти вищих навчальних закладів;
- робітнича молодь;
- користувачі з вищою освітою;
- інші категорії;
- інформаційні потреби:
  - навчальні;
  - професійні;
  - організація дозвілля;
  - художня творчість;
  - фізкультура та спорт;
  - сімейні відносини;
  - виховання дітей;
  - інформаційні потреби за галузями знань.

Як підказує досвід роботи з молодіжною аудиторією, одним із вагомих факторів налагодження позитивного контакту між бібліотечним працівником та користувачем є надання максимальної самостійності молодій людині у відборі інформаційних матеріалів у фонді.

Тому відділом абонементу забезпечено вільний доступ користувачів до фонду, знято зайву опіку та надмірний контроль щодо відвідувачів з боку бібліотекаря. При цьому істотно посилюється роль консультативної та комунікативної функцій, які забезпечуються працівниками бібліотечного закладу.

З метою залучення молоді до активного читання у відділі абонементу встановлюються «маркери» (спеціальні відмітки), які допомагають вільно орієнтуватись у фонді систематично-алфавітної розстановки документів. За допомогою «маркерів» читачі бібліотеки досить швидко знаходять необхідну літературу за ознаками:

- популярний автор або видання;
- активність читачької вимоги на видання;
- актуальне соціальне явище або суспільний процес;
- можливість використання видання читачами різних вікових категорій (для сімейного абонементу).

З огляду на обмежені можливості бібліотечного приміщення щодо створення комфортних умов для користувачів, відділ читальних залів розпочав організацію зонування обслуговування. При цьому враховуються особливості функціонального середовища залів.

Для зручності користування інформаційними ресурсами бібліотеки

та більш вільного, безпосереднього спілкування відвідувачів між собою створено такі зони:

- «Знання – всьому голова» (за загальноосвітніми програмами);
- «Молоді аграрії України» (за спеціально-освітніми програмами);
- «Молода родина» (для молодих батьків);
- «Здорово жити – жити здорово» (для молодих спортсменів);
- Зона релаксації (організація відпочинку, імідж особистості, захоплення, творча діяльність, модні тенденції одягу, косметика, кулінарія тощо).

Такий підхід в обслуговуванні молоді надав можливість привернути увагу читачів як до висвітлення означених питань зокрема, так і до діяльності бібліотеки в цілому. У подальших планах є створення ще таких тематичних зон, як «Країна дитинства» (поки мама в бібліотеці), «Бібліотерапія» (лікування читанням) та ін.

Разом з тим діяльність відділу мистецтв спрямована на підвищення культурного рівня та формування мистецьких навичок молоді людини. Постійно проводяться заходи щодо організації дозвілля. При цьому широко використовується комп'ютерна техніка та аудіо-, відеоапаратура.

Уже традиційними стали майстер-клас з писанкарства, вечори бардів, тематичні слайд-шоу та ін. Виставкова зала представляє до перегляду читачам бібліотеки художні твори сучасних професійних митців та аматорів.

Дедалі більшої популярності сьогодні набувають так звані «візні» заходи бібліотеки, які відбуваються поза приміщенням установи та надають можливості розширити сфери впливу бібліотечного закладу на потенційних користувачів, сприяють підвищенню авторитету бібліотеки серед суспільства.

Так, Державною бібліотекою України для юнацтва тільки за останній період було проведено цикли заходів «Молодь, літо, книга», «День знань», візні презентації в літніх таборах та ін. Істотні результати такої роботи виявляються у збільшенні звернень користувачів до бібліотеки.

Таким чином, як показує практика, інноваційна діяльність бібліотечного закладу, що забезпечує інформацією молодіжну категорію, має проявлятися в активному використанні всіх комунікаційних форм та методів, які на сьогодні є в арсеналі людства.